

Teresa Trypuć

**Niezbędnik o dysleksji
i terapii**

TERESA TRYPUĆ

NIEZBĘDNIK O DYSLEKSJI I TERAPII

© Copyright by **Teresa Trypuć**

Wydawca: self-publishing

ISBN 978-83-7859-311-9

Wszelkie prawa zastrzeżone

Wydanie II 2014

Spis treści

CZEŚĆ I

WSTĘP	7
I. PROCES CZYTANIA I PISANIA.....	9
1. Charakterystyka procesu czytania i pisania.....	10
2. Funkcje percepcyjno – motoryczne.....	11
II. TRUDNOŚCI W CZYTANIU I PISANIU	11
1. Definicje.....	12
2. Objawy trudności w czytaniu i pisaniu	16
2.1. Percepcja wzrokowa i jej zaburzenia	17
2.2. Percepcja słuchowa i jej zaburzenia	20
2.3. Funkcje motoryczne i zaburzenia rozwoju ruchowego.....	22
2.3.1. Zaburzenia rozwoju kinestetyczno-ruchowego.....	24
2.3.2. Funkcje somatosensoryczne	26
2.3.3. Zaburzenia procesu lateralizacji	27
3. Integracja percepcyjno-motoryczna	29
4. Wpływ dysleksji na naukę	30
5. Pozytywne strony dysleksji	31
III. PRZYCZYNY TRUDNOŚCI W CZYTANIU I PISANIU	34

Część II

I. DIAGNOZA TRUDNOŚCI W CZYTANIU I PISANIU	38
1. Rodzaje diagnoz	38
2. Typy diagnoz.....	41
II. KINEZJOLOGIA EDUKACYJNA JAKO METODA	
STYMULOWANIA ROZWOJU UMYSŁOWEGO	43
III. USPRAWNIANIE ZABURZONYCH FUNKCJI.....	50
1. Ćwiczenia rozwijające ogólne sprawności i sprawności manualne	50
1.1. Ćwiczenia usprawniające motorykę ogólną, usprawnianie orientacji w schemacie ciała i przestrzeni	50
1.2. Ćwiczenia sprawności manualnej- koordynacji wzrokowo-ruchowej	53
2. Ćwiczenia funkcji wzrokowej i orientacji przestrzennej	56
2.1. Rodzaje ćwiczeń percepcji wzrokowej i orientacji przestrzennej	56
2.1.1. Ćwiczenia na materiale bezliterowym	56
2.1.2. Ćwiczenia na materiale literowym	60
3. Ćwiczenia funkcji słuchowej	67
3.1 Ćwiczenia wrażliwości słuchowej – rozpoznawanie różnych dźwięków ..	68
3.2. Ćwiczenia rytmiczne	69
3.3. Ćwiczenia słuchu fonematycznego	69
3.4. Ćwiczenia bezpośredniej pamięci słuchowej	71
3.5. Analiza zdań na wyrazy i wyrazów na sylaby	72
3.6. Rozpoznawanie i wyodrębnianie głosek z wyrazów.....	77
3.7. Analiza zdania na wyrazy, sylaby, głoski, litery.....	79
3.8. Nowości wydawnicze dotyczące usprawniania percepcji słuchowej	80
4. Usprawnianie integracji percepcyjno-motorycznej	80
5. Ćwiczenia ułatwiające naukę czytania i pisanie.....	81
IV. OGÓLNE ZAŁOŻENIA TERAPII PEDAGOGICZNEJ	85
1. Model terapii dzieci z trudnościami w czytaniu i pisaniu	86

2. Zasady terapii pedagogicznej.....	88
3. Organizacja pomocy terapeutycznej	91
4. Etapy pracy terapeutycznej	96
5. Założenia ogólne konstruowania programu terapii	
pedagogicznej.....	99
5.1. Znane programy i metody terapeutyczne	100
5.2. Planowanie i programowanie zajęć	104
5.3. Przykładowe plany i programy zajęć korekcyjno-kompensacyjnych.....	107
ZAKOŃCZENIE	126
BIBLIOGRAFIA	127

WSTĘP

Książkę tę piszę z myślą o dzieciach mających specyficzne trudności w nauce czytania i pisania, spowodowane opóźnieniami lub zaburzeniami rozwoju funkcji percepcyjno-motorycznych. Ze względu na złożoność i specyfikę tych trudności, skuteczna pomoc tym dzieciom wymaga dużej wiedzy i właściwej organizacji pracy.

Moje opracowanie dotyczyć będzie tych trudności w czytaniu i pisaniu które są określane jako *dysleksja* i stanowią jeden z najbardziej nurtujących problemów w zakresie uczenia się zarówno w obszarze psychologii, pedagogiki, a ostatnio staje się też tematem dociekań badawczych w obszarach neurofizjologii i lingwistyki. Mimo wielu opracowań tematyka ta wciąż budzi wiele kontrowersji i niejasności nawet w środowisku nauczycieli. Zagadnienie to jest nadal nieznanym obszarem dla rodziców, którzy jako pierwsi powinni odpowiednio wcześniej zauważyć problem i zacząć szukać jego rozwiązania. Żeby wiedzieć jak pomóc dziecku musimy mieć podstawową wiedzę dotyczącą problemu z którym podejmujemy walkę. Specjalnie użyłam określenia „walka”, bo mam nadzieję, że moja książka pobudzi rodziców, nauczycieli, pedagogów i terapeutów do wytrwałej i ciężkiej pracy z dziećmi mającymi specyficzne trudności w czytaniu i pisaniu.

Opierając się na bogatej literaturze i doświadczeniach w pracy z dziećmi, postaram się w prosty sposób wyjaśnić na czym polegają trudności dziecka z dysleksją. Powołując się na wielu znanych autorów i badaczy tej problematyki podaję różne koncepcje przyczyn tego zjawiska. Przedstawiam także jej pozytywne strony mające wpływ na kształtowanie się szczególnych zdolności u dzieci z tym problemem.

Liczę, że moja praca przybliży zagadnienie trudności w czytaniu i pisaniu nie tylko w środowisku pedagogów ale również będzie bardzo pomocna rodzicom. Zapoznając się z tym zjawiskiem będą oni mieli ułatwione zadanie w kwestii organizacji pomocy. Wiele ćwiczeń będą mogli wykonywać z dzieckiem w domu. Książka może być też wskazówką do profilaktyki zaburzeń rozwojowych. Zachęcam rodziców, aby zapoznali się z prawidłowymi fazami rozwoju dziecka, a także dysharmoniami jakie mogą pojawiać się w trakcie rozwoju. Warto zapoznać się ze skalą ryzyka dysleksji dla dzieci przedszkolnych i wczesnoszkolnych przedstawioną przez Martę Bogdanowicz.

Większa część mojej książki (II część) będzie jednak dotyczyła terapii pedagogicznej dzieci ze specyficznymi trudnościami w czytaniu i pisaniu. Wczesne podjęcie czynności zmierzających do wykrycia zaburzeń rozwojowych i rozpoczęcie terapii, stanowi jeden z

istotnych czynników decydujących o przygotowaniu dzieci do podjęcia nauki oraz ich dalszej karierze szkolnej.

Do określenia rodzaju i opisu trudności, które napotykają dzieci w trakcie nauki, służy diagnoza. Powinna ona stanowić podstawę zindywidualizowanych zabiegów pedagogicznych, zmierzających do eliminowania przyczyn powodujących nierównomierności rozwojowe i trudności w nauce czytania i pisania. W swojej pracy przedstawiam różne rodzaje i typy diagnoz oraz przegląd wybranych metod stosowanych w terapii pedagogicznej. Podaję też ogólny model terapii dzieci z trudnościami w czytaniu i pisaniu. Omawiam zasady i etapy pracy terapeutycznej. Wyjaśniam na czym polega planowanie i programowanie zajęć. Przedstawiam przykłady znanych w Polsce i na świecie programów terapeutycznych. Omawiam pozytywne strony kinezylogii edukacyjnej i zachęcam do stosowania ćwiczeń Dennisona jako metody wspomagającej terapię czytania i pisania. Mają one na celu poprawę koncentracji uwagi, a przede wszystkim służą usprawnianiu integracji percepcyjno-motorycznej. Znaczną część mojej pracy stanowią będą różnorodne ćwiczenia usprawniające zaburzone funkcje percepcyjno-motoryczne. Na koniec przedstawiam opracowane przeze mnie plany zajęć korekcyjno-kompensacyjnych oraz przykłady programowania pojedynczych zajęć.

I. PROCES CZYTANIA I PISANIA

Zanim przejdę do opisu trudności w czytaniu i pisaniu krótko przedstawię charakterystykę tego procesu, jego fazy oraz funkcje percepcyjno-motoryczne biorące w nim udział (część I i II rozdziału – w książce trochę zmieniona publikowana była przeze mnie i M. Skwarek na stronie internetowej www.szkolnictwo.pl/index.php?id=PU8521 i istnieje na stronie <http://chomikuj.pl.wela>).

Według J. Malendowicz (1978) czytanie i pisanie to procesy złożone i dynamiczne. W czasie ich trwania występują zjawiska natury fizycznej, fizjologicznej i psychologicznej. Zaczyna się od zjawiska fizycznego, mianowicie od powstania na siatkówce oczu obrazów graficznych, stanowiących odbicie czytanego tekstu. Z chwilą powstania takiego obrazu zaczyna się proces fizjologiczny, mianowicie przesłanie nerwem wzrokowym obrazu jako impulsu do części korowej analizatora wzrokowego, gdzie dokonuje się spostrzeżenie znaków graficznych, a więc element już psychiczny. Psychiczna strona procesu czytania w dalszym jego przebiegu polega na pobudzeniu procesów kojarzenia oraz interpretacji impulsów wzrokowych¹.

Dynamika procesu czytania dotyczy m. in. ruchów gałki ocznej. W toku czytania oko wykonuje trzy rodzaje ruchów: ruch postępowy – od lewej strony ku prawej wzdłuż linii tekstu do początku linii następnej, a także, zwłaszcza u czytelnika niewprawnego – ruch wsteczny, który umożliwia ponowny odbiór obrazu graficznego w przypadku omyłki lub niezrozumienia czytanego tekstu.

Pisanie natomiast polega na wyrażaniu myśli za pomocą liter, czyli symboli graficznych albo na przetwarzaniu myśli innych osób. Na wstępie wymaga ono uświadomienia sobie słów i zdań, które mają być napisane, następnie przeprowadzenia ich analizy słuchowej w celu przełożenia na system fonemów(dźwięków), przyporządkowania im odpowiednich liter i w końcowym etapie zapisania ich².

1. . J. Malendowicz., *O trudnej sztuce czytania i pisania*, Warszawa, Nasza Księgarnia, 1978, s. 9-41.

2. H. Skibińska, *Praca korekcyjno – kompensacyjna z dziećmi mającymi trudności w pisaniu i czytaniu*, Bydgoszcz, Wydawnictwo Akademii Bydgoskiej, 2001 , s. 6.